

KÖVECSESNÉ GÓSY VIKTÓRIA**A fenntarthatóságra nevelés gyakorlata a győri tanítóképzésben**

A XXI. század egyik legnagyobb kihívása a nevelés-oktatás során a fenntarthatóság pedagógiájának hatékony megvalósítása. Mindennek folyamatában az oktatásban részt vevő fiatalok környezettudatos magatartásformálása, a felelősségérzet kialakítása központi célkitűzés. Ebben a tanítóképzés során útmutató feladatunk van. Szükségszerű, hogy a leendő tanítókat felkészítsük a környezeti nevelés legfontosabb tevékenységeire, elsajátítsák azokat a hatékony környezeti nevelési módszereket, melyek az eredményes munkához szükségesek. A tanulmány írója arra vállalkozott, hogy bemutassa a fenntarthatóságra nevelés lehetőségeit, egyik jó gyakorlatát a győri tanítóképzésben.

„A természet hatalmas, az ember kicsi, az emberi élet jellege és színvonala mindig az embernek és természetnek a viszonyától függött, attól, mennyire volt képes megérteni a természetet, és erőit saját hasznára fordítani. Minden faj fennmaradása attól függ, milyen mértékben képes alkalmazkodni a környezetéhez” (Szent-Györgyi 2001). Szent-Györgyi Albert gondolatai a mai napig iránymutatóak számunkra. Kérdés azonban, hogy a XXI. század embere miként tud alkalmazkodni világához. Mennyire fogja fel, érzékeli az őt körülvevő problémákat, civilizációs ártalmakat, birtokában van-e olyan attitűdöknek, magatartásformáknak, készségeknek, képességeknek, amelyek segítségével hatékonyan tud részt venni a problémák megoldásában. Abban a korban, amikor ökológiai lábnyomatunk (Havas 2003) 30 %-kal meghaladja a Föld eltartóképességét. Peter Posch úgy fogalmaz, hogy a technikai fejlődés hatásai, eredményei egyre kevésbé ellenőrizhetők vagy láthatóak előre, és a „gazdasági és technikai fejlődés hatalmas „életpotenciálja” szemben áll egy egyre nagyobb „halálpotenciállal” (vagyis azokkal a globális fenyegetésekkel, amelyekhez ez a fejlődés vezet)” (Posch 2003). Ezért van lényeges szerepe a környezeti nevelésnek, fenntarthatóságra nevelésnek életünk minden szakaszában és színterén, legyen az akár intézményes vagy nem intézményes forma, legyen az akár tudatos vagy spontán ráhatás. A tanulmány célja a környezeti nevelés és fenntarthatóság pedagógiája elméleti kérdéseinek tisztázása után egy, a felsőoktatás gyakorlatában, nevezetesen a tanítóképzésben megvalósuló projekt bemutatása.

A környezeti nevelés jellemzői

Ahhoz, hogy a környezeti nevelés módszereit, tevékenységformáit megfelelően körül tudjuk írni, lényeges a fogalom jelentésének, tartalmának tisztázása is. A környezeti nevelés fogalmi meghatározása a fogalom természetéből adódóan nem könnyű feladat, hiszen rendkívül összetett, komplex; tartalma pedig az évtizedek során változott és ma is folyamatosan fejlődik, új tartalmakkal bővül. A környezeti nevelés definiálásában az egyik legmértvadóbb az IUCN által megfogalmazott meghatározás, miszerint a környezeti nevelés *„olyan értékek felismerésének és olyan fogalmak meghatározásának folyamata, amelyek segítenek az ember és kultúrája, valamint az őt körülvevő biofizikai környezet sokrétű kapcsolatának megértéséhez és értékeléséhez szükséges készségek és hozzáállás kifejlesztésében. A környezeti nevelés hatást gyakorol a környezet minőségét érintő döntéshozatalra, személyiségformálásra és egy széles értelemben vett viselkedésmód kialakítására”* (IUCN 1970.).

„A környezeti nevelés célja – a Nemzeti Környezeti Nevelési Stratégia szerint – a környezettudatos magatartás, a környezetért felelős életvitel elősegítése. Messzebb tekintve a környezeti nevelés a bioszféra – s benne az ember – megőrzését, fenntartását célozza. Célja a természetet, az épített és társadalmi környezetet, az embert tisztelő szokásrendszer érzelmi, értelmi, esztétikai és erkölcsi megalapozása” (Victor szerk. 2005, 13).

A környezeti nevelés magában foglalja a környezet aktív megismerését, a rendszerben való gondolkodást, a holisztikus szemléletmódot, a felelősségteljes döntések meghozatalához szükséges készségek, képességek kialakítását. Mindez a környezetről–környezetben–környezetért hármasság köré épül (Schróth szerk. 2004, 16).

Jelenti a természeti és mesterséges környezettel kapcsolatos ismeretek megszerzését – mindezt a környezettel megvalósuló közvetlen kapcsolatban, életszerű helyzetekkel, valós problémákkal – továbbá a környezetért való tenni akarást és felelősségteljes magatartást. Ma a környezeti nevelés során integráltan jelenik meg az ökológia és humánökológia, ami azért is lényeges szempont, mert kizárólag az *„ember biológiai és társas–társadalmi természetének sajátosságaira építve történhet az értékrend, az életmód, az erkölcsi és életviteli értékek formálása”* (Gulyás Pálné–Havas 2003).

Lényeges feladat, hogy a felnövekvő generációban kifejlődjön a környezet iránti gondoskodó, érdeklődő, értékővő magatartás, fokozódjon a felelősségérzetük otthonuk, iskolájuk és tágabb közösségük iránt (Kovátsné szerk. 1997, 206).

A környezeti nevelés kérdését nem lehet elszeparáltan kezelni más nevelési területektől sem. A környezeti nevelés szervesen összekapcsolódik a „klasszikus” nevelési feladatokkal is, mint például az erkölcsi, értelmi, testi vagy esztétikai neveléssel is. Egy-egy környezeti kérdés számos etikai, erkölcsi vonatkozású problémakört is felvet, továbbá a környezet állapota jelentős befolyással van egészségünkre. De gondolhatunk arra is, hogy a rendezett, gondozott, egészséges természeti és mesterséges környezet esztétikumra nevel, ízlésünket formálja. A környezeti nevelés jellegéből adódóan nem kizárólag egy tudományterülethez kapcsolódik, hanem átfogja a természet- és társadalomtudományok széles körét. Havas Péter úgy fogalmaz, hogy a környezeti nevelés *„integráló szempont, amely tantárgyakat egybekapcsol a közös illetékesség, a szakmai–szaktárgyi kapcsolatok alapján. Rendező elv, amely különböző tanulói tevékenységeket segít megfelelő mintázatokba elhelyezni, összhangba hozva az iskolai intézményes és nem intézményes nevelő hatásokat, továbbá az összehangolást segítő értelmezési keret, amelyben arányosan és harmonikusan elhelyezkedhetnek szakkörök és tantárgyi blokkok, közösségek tevékenysége és az intézményt körülvevő–fenntartó közösségek szempontjai, érdekei is egyeztethetőkkel válnak”* (Havas 1994, 21).

A fellelhető szakirodalmak és a környezeti nevelés szakértőinek munkái (Havas 1994; Kovátsné 1996; Palmer–Neal 2000; Schróth 2004) alapján összefoglalható, hogy a környezeti nevelés egyszerre *globális és lokális*; a helyi környezeti gondok megláttatása révén a tágabb összefüggéseket feltérképezve mutatja meg a globális problémákat is. A környezeti nevelés társadalmi ügy. Egyik fő feladata segíteni a különböző társadalmi csoportok környezeti konfliktusainak kezelését (Havas 2003).

A környezeti nevelés csak együttműködésben, egy hálózatban kezelhető probléma, az iskola, a család, az egész társadalom közös feladata, felelőssége. Jellemzője, hogy *rendszer szemléletre nevel*, megmutatva, hogy a különböző környezeti, társadalmi, és gazdasági jelenségek és problémák összefüggnek egymással.

Ebből adódik, hogy *teljes*, mintsem *részleges*, hiszen több műveltségi területre kiterjedő feladat. A környezeti nevelés, amellet, hogy *holisztikus*, ugyanakkor *analitikus jellegű* is egyben, továbbá az *alternatív gondolkodást elősegítő* folyamat. Az *élethosszig tartó folyamat* során a fenntarthatóság elveit figyelembe véve koncentrálnak a *jelen* problémáira és a *jövőre* egyaránt.

Lényeges vonása továbbá, hogy a *testi–lelki egészség*, a *viselkedés- és környezetkultúra* komplex tevékenységrendszerének segítségével kialakul az ember harmóniára való törekvése

önmagával, a természeti és mesterséges környezettel, az embertársakkal való viszonyok során (Kovátsné szerk. 1997, 9).

Összegzésként megállapítható tehát, hogy a nevelés és oktatás egyik központi feladata az, hogy olyan fiatalokat bocsásson ki a falai közül, akik nyitottak a világra, képesek az önfejlesztésre, az élethosszig tartó tanulásra, a korrekcióra, képesek felzárkózni az új követelményekhez, képesek megoldásokat találni az aktuális problémákra. Ez a kísérletező, kreatív, kommunikatív ember az, aki elérkezhet a környezettudatosabb, egészségtudatosabb élethez (Pusztai 2002). Mindezt messzemenően segíti a környezeti nevelés módszertanával, hiszen előtérbe helyezi a tanulási folyamatban való aktív részvételt, a tanítási–tanulási technikák, oktatási módszerek gazdag tárházát kínálja, hangsúlyozva a gyakorlati tevékenységek és közvetlen tapasztalatok jelentőségét.

Fenntarthatóságra nevelés és környezeti nevelés

A fenntarthatóságra nevelés és a környezeti nevelés kapcsolata vitathatatlan. Napjainkra a környezeti nevelés olyan változásokon, fejlődésen ment keresztül, melynek következménye, hogy csaknem mindazt tartalmazza, amit a fenntarthatóság eszméje megfogalmaz, amit annak pedagógiai gyakorlata megkíván. A fenntarthatóságra nevelés központi gondolata a „környezeti polgárrá” nevelés, és ezen belül a fenntartható fejlődés (felelősség a jövő generációkért) és a fenntartható fogyasztás érdekében szükséges magatartásminták, értékek és életviteli szokások megtanítása (Havas 2001). A fenntartható fejlődés, fenntarthatóság fogalma sokféle értelmezési keretet kapott az évtizedek során. Különböző nézőpontok (mélyökológiai szemlélet, GAIA elmélet, életközpontság és technikaközpontság) más-más dimenzióra helyezik a hangsúlyt.

Fogalmát a környezeti nevelés fogalmához hasonlóan nem könnyű meghatározni. Havas Péter szerint azért nehéz a jelentését megragadni, mert egy ideológia, amely egyszerre jelenti a jelenről és a jövőről való gondolkodás módját és tárgyát, ráadásul a fogalmat a különböző tudományok eltérő jelentéssel használják (Havas 2006).

A fenntartható fejlődés a Közös Jövönk jelentés alapján (1987) olyan fejlődést jelent, *„amely kielégíti a jelen szükségleteit anélkül, hogy veszélyeztetné a jövő nemzedékek esélyét arra, hogy ők is kielégíthessék szükségleteiket.”* Herman Daly szerint a fenntartható fejlődés a folytonos szociális jólét elérését jelenti úgy, hogy az nem veszélyezteti az ökológiai eltartóképességet.

Az 1995. évi LIII. sz. a környezet védelmének általános szabályairól szóló törvény szerint a „*fenntartható fejlődés a társadalmi – gazdasági viszonyok és tevékenységek azon rendszere, amely a természeti értékeket megőrzi a jelen és a jövő nemzedékek számára. A természeti erőforrásokat takarékosan és célszerűen használja, ökológiai szempontból hosszú távon biztosítja az életminőség javítását és a sokféleség megőrzését.*”

A fenntartható fejlődés megvalósításához nélkülözhetetlen a környezeti, gazdasági és a társadalmi rendszerek egymáshoz való közelítése és összekapcsolása. A fenntarthatóságra nevelés gyakorlatilag ezen összefüggések megláttatását, megértését foglalja magában.

A fenntarthatóság értelmezésénél támpontot adhat az az összefoglalás, melyet Keith Wheeler fogalmazott meg a *Fenntarthatóság pedagógiája* című kéziratban. Ennek egyik eleme a *gondolkodás a jövőről és annak befolyásolása*, mely arra a felelősségre utal, ami a ma döntéseit kell, hogy áthassa, és ami hatást gyakorol a gyermekeink, unokáink életére is. Másik ilyen momentum a *fenntartható közösségek tervezése*, mely azt szorgalmazza, hogy „*minden tanulóban fejlődjön ki a minőségi, igazságos és alkotó tervezéshez szükséges tudás, érték, készség*” (Wheeler 2006), a közösségek kultúrájának megőrzéséhez, a hagyományok ápolásához szükséges szemléletmód és szokásrendszer. További lényeges szempont a megőrző gazdálkodás a természeti erőforrásokkal, illetve a fenntartható gazdaság megvalósítása. A megőrző gazdálkodás egyfajta felelősségteljes törődést jelent a természeti környezetünkkel. Fenntartható gazdaságról akkor beszélhetünk, ha a gazdasági, szellemi, természeti, társadalmi és spirituális tőke egyensúlyban van egymással. Az ötödik elem a fenntarthatóság értelmezésénél a *globalizáció*. Ez lényegében a „Gondolkodj globálisan, cselekedj lokálisan” elvet testesíti meg.

Keith Wheeler úgy gondolja, hogy a pedagógusok feladata az, hogy felkészítsék tanítványaikat arra a nagy feladatra, melynek során felismerik a globalizáció jeleit, és képessé válnak jobban ellenállni a káros hatásoknak. Az erre való törekvések közül az egyik legkiemelkedőbb az Egyesült Nemzetek Szervezete 57. közgyűlése 2002. december 20-án, mely a 2005–2015 közötti évtizedet a Fenntarthatóságra Nevelés Évtizedének nyilvánította. E globálisan meghirdetett program tartalmazza ezen törekvés jellemzőit, feltételeit, módszereit és az ütemezés menetét. Célja, hogy a fenntarthatóság elvei, céljai és az ezzel kapcsolatos értékek jelenjenek meg életünk minden színterén.

Az UNESCO *Fenntarthatóságra nevelés Riótól Johannesburgig: A tízéves kötelezettségvállalás tanulságai* című kiadványában összefoglalja az ökológiailag, szociálisan, gazdaságilag és politikailag fenntartható társadalom létrejöttéhez szükséges értékeket,

készségeket, tudást és viselkedésmódokat. A *fejlesztendő készségek* között szerepel a kreatív és kritikai gondolkodás, a szóbeli, írásbeli, és képi kommunikáció, az együttműködés, a válságkezelés, a döntéshozatal, problémamegoldás és tervezés, továbbá az értékelés és észrevételezés, az elérhető technológia, a média és az információs–kommunikációs technológia alkalmazása, a társadalmi részvétel és cselekvés. A *viselkedés és értékek* körében felsorolja a Föld és minden életforma tiszteletét, az életközösségek védelmét megértéssel, szeretettel, olyan demokratikus társadalmak építését, melyek jogszerűek, fenntarthatók, békések és társadalmi részvételen alapulnak, továbbá a Föld kincseinek és szépségeinek megóvását a jelen és a jövő nemzedékek számára. A tudás kategóriában lényegesnek tartja a fenntartható fejlődés, egymásrautaltság, alapvető emberi szükségletek, emberi jogok, demokrácia, lokális – globális kapcsolatok, biológiai sokféleség, fajok tiszteletben tartása, ökológiai lábnyomat, elővigyázatosság elve fogalmak ismeretét, használatát (Czippán–Haraszti 2002).

A fenntarthatóság pedagógiájának megvalósítása nem egyszerű a pedagógustársadalom számára, hiszen egymástól elkülönült tantárgyak oktatásáról kell áttérni egy integráltabb megközelítésre. A fenntarthatóságra való törekvés szükségessé teszi a nevelési-oktatási rendszer egészének átértékelését. *„A fenntarthatóság pedagógiája célja szerint egész életen át tartó tanulási folyamat, amely olyan informált és tevékeny állampolgárokat nevel, akik kreatív, problémamegoldó gondolkodással rendelkeznek, eligazodnak a természet- és környezettudomány, a társadalom, a jog és a gazdaság terén, és felelős elkötelezettséget vállalnak egyéni vagy közös intézkedésekben. Ezek az intézkedések biztosítják az egészséges környezetet és a hatékony gazdaságot a jövő számára”* (Havas 2004).

Kovátsné Németh Mária szerint a fenntarthatóságra nevelés koncepciójának középpontjában a felelősség mellett a humanizmus, az önszabályozás, az önkorlátozás, az önállóság, a szabadság és döntésképeség jelennek meg kulcsfogalomként. *„A felelős ember önálló, szabad, döntésképes, képes felismerni a szükségleteit, képes ugyanakkor mértéket tartani, embertársaival partneri kapcsolatban tud együtt munkálkodni, a környezetről alapvető ismeretekkel rendelkezik, hogy életvezetését megfelelő módon tervezze. A fenntartható fejlődést szem előtt tartva képes az adott környezetben problémamegoldóan cselekedni* (Kovátsné 2006, 75–86). Mindennek tükrében elmondható, hogy a fenntarthatóságra nevelés esetében még fokozottabban kell, hogy érvényesüljön az ismeretközpontúság helyett a nevelés személyiségformáló ereje, még nagyobb szerepe van a tervezett, szervezett nevelő hatásoknak, melyben az erkölcsi nevelő jelleget nem szabad figyelmen kívül hagyni.

Fenntarthatóságra nevelés gyakorlata a tanítóképzésben

A fenntarthatóságra nevelés folyamatának kulcsszereplői a gyakorló pedagógusok és a tanítóképzésben részt vevő pedagógusjelöltek. A kultúra átadásával, szemléletformálással a hallgatók környezeti nevelésével elérhetjük, hogy a környezeti nevelés, fenntarthatóság pedagógiája iránt elkötelezett tanítógenerációk kerüljenek ki a képzéseinkből. Olyan tanítók, akik felelősséget vállalnak a környezetükért, akik tisztában vannak a környezeti nevelés módszertani alapelveivel, eszközrendszerével, módszereivel. A NYME Apáczai Csere János Karon 1996 óta végzünk környezeti nevelői, fenntarthatóság pedagógiai tevékenységet az Erdőpedagógia Projektben. Hallgatóink környezettudatos személyiséggé formálása több szinten valósul meg. Az 1. táblázat szemlélteti a tanító szakos hallgatóink környezeti nevelésbe történő bevonásának lehetőségeit a Neveléstudományi Intézet Pedagógia Tanszékéhez tartozó kurzusok, programok keretében.

Tantárgyakon belüli/tantárgyon kívüli tevékenységek	Típusa	Elmélet/ gyakorlat	Terepi/gyakorlati munka
Alkalmazott pedagógia	A	E/Gy	Kutatók éjszakája interaktív kiállítás NYME AK
Környezeti nevelés	B	E/Gy	Kutatók éjszakája interaktív kiállítás NYME AK
Fenntartható fejlődés, fenntarthatóságra nevelés	B	E/Gy	
Erdőpedagógia	C	E/Gy	Ravazdon az Oktatóközpontban
Madarak Fák Napja	-	Gy	Ravazd/Füvészkert Bácsa
Erdők Hete	-	GY	Győr/Ravazd

Környezetvédelmi Világnap	-	Gy	Ravazd
Kutatók éjszakája	-	GY	Győr NYME AK
Adventi foglalkozások	-	Gy	Győr Árkád
Györkőcfesztivál	-	Gy	Győr
Nyári tábor Ravazdon	-	Gy	Ravazd
Erdei iskolás táborok, kirándulások év közben	-	Gy	Ravazd
Madárbarát iskola program	-	Gy	Győr NYME AK
Konferenciák, rendezvények (Tükörben a világ, Fenntarthatóság pedagógiája konferencia, Apáczai Módszertani Délutánok)	-	E/Gy	Győr, NYME AK

1. táblázat: A tanító szakos hallgatók bevonásának lehetőségei a környezeti nevelési tevékenységekbe

A kötelező tantárgyak során az *Alkalmazott pedagógia* kurzuson ismerkedhetnek meg hallgatóink a projektoktatással és az *Erdőpedagógia mintaprojekttel*, melynek egyik gyakorlati színtere a Ravazdi Erdei Iskolai Oktatóközpont. Az elméletben elsajátított ismereteket a hallgatóink gyermekek között próbálhatják ki az erdei iskolai tevékenységek során, továbbá a zöld jeles napok megtartásakor. Több száz hallgató tud a programok megszervezése, megtervezése, megvalósítása során tevékenyen részt venni a kisgyermek nevelésében, oktatásában. *A környezeti nevelés* és a *Fenntartható fejlődés* B típusú, kötelezően választható kurzusok adnak lehetőséget a környezeti nevelés módszertanának, alapelveinek, színtereinek, elméleti és gyakorlati kérdéseinek megismerésére. A C típusú tantárgyak közül az *Erdőpedagógia* tárgy során kiemelt óraszámban ismerkednek meg az érdeklődő hallgatók az erdei iskolai tanulásszervezés módszertanával, a gyakorlatorientált,

természetben megvalósuló tapasztalati tanulással. A természetismeret VMT-s tanítójelöltek több speciális tantárgy, terepgyakorlat, iskolakerti munka során egészíthetik ki ezen ismereteiket, melyeket a Természettudományi Tanszék irányít.

A tanulmány célja egy olyan projekt bemutatása, melynek középpontjában az az elképzelés áll, hogy hozzuk közel a gyakorlatot a hallgatóinkhoz, és a kötelező tanítási gyakorlatok mellett is legyen lehetőségük a pedagógiai praxis megszerzésére a környezeti nevelési tevékenységekhez kapcsolódóan. A gyakorlati tevékenység a projektoktatás stratégiájával valósul meg intézményünkben. *„A projektoktatás egy olyan új oktatási stratégia, amely kiválóan alkalmas a tanulás tanulására. A projektoktatás olyan problémaközpontú, nyílt oktatási stratégia, amely egyrészt a sajátos célok elérését, a valós életet integráló és reprezentáló tanulási tartalommal, a komplex szemléletmódot segítő, a tevékenység-központú, feladatorientált tanulói tevékenységet biztosító szervezési formákkal, módszerekkel, technikákkal, eszközökkel, az iskolai keretet kitágítva természetes tanulási környezetben valósítja meg; másrészt e stratégia eredményeként létrejött projekt további célok kitűzését, megvalósítását motiválja“* (Kováts–Németh 2010, 206).

A projektoktatás lényeges jellemzői közé tartozik, hogy a fent említett stratégia jellegéből adódóan lehetőség van az indirekt hatásrendszer érvényesülésére. Lehetővé válik az alapvető szociális kritériumok gyakoroltatása, a demokratikus közélethez szükséges készségek elsajátítása. A tanulás a gyermek, a tanulásban részt vevő felnőtt aktív, alkotó részvételével örömteli tevékenységgé válik, a tanulás eredményeként önálló, egyéni szemlélet, kultúra születik, további célok megfogalmazására készítenek, továbbá eszköztára lényegesen gazdagabb, mint a hagyományos tanítási–tanulási folyamat eszköztára.

A változatos technikák alkalmazása a projektmunka során hatékonyan járul hozzá a holisztikus szemléletmód formálásához, az ennek megfelelő világkép kialakításához, a kritikus gondolkodás fejlesztéséhez, a szociális és tanulási készségek elsajátításához, továbbá az értelem és érzelem egyensúlyát biztosítja. Mindezek lehetővé teszik az élethosszig tartó tanulás szükségletrendszerének és motivációs bázisának kialakulását.

A projekt rövid leírása

A projekt címe: *Gondolkodj Ökosan! Interaktív kiállítás és Öko Játsszóház kisiskolás tanulók részére* (a Kutatók éjszakája kari program megvalósulása során)

A probléma megfogalmazása

A tanítóképzés során rengeteg hasznos elméleti ismeretre tesznek szert a tanítójelöltek, azonban mindezek gyakorlatban történő kipróbálása nehezen valósul meg sok esetben. Bár a tanítási gyakorlatok során céltudatosan, tervszerűen készülnek az óráikra, azonban a projekttervezésre, a tananyag komplex, holisztikus módon történő, tanórán kívüli feldolgozására kevés lehetőség adódik. Ezen hiányok orvoslására terveztük azt a projektet 2013 őszén, melyben két kurzus (*Környezeti nevelés, Alkalmazott pedagógia* tantárgy) hallgatói, összesen 120 fő vett részt a III. és IV. éves tanító szakos hallgatóink közül.

A projekt időtartama: 1 hónap

A projekt végeredménye: Interaktív kiállítás és Öko-játsszóház a fenntarthatóság jegyében

A projekt vezetői:

- Kövecsesné dr. Gósi Viktória (Pedagógia tanszék, *Környezeti nevelés* tárgy oktatója)
- Lampert Bálint (Pedagógia tanszék, *Alkalmazott pedagógia* tárgy oktatója)

Célkitűzések:

- A környezeti nevelés és a projektoktatás elméleti ismereteinek alkalmazása a gyakorlatban.
- Elmélyülés a levegő, víz, talajszennyezés, környezetkímélő hulladékkezelés, tudatos fogyasztás, zajártalmak, túlnépesedés stb. témakörökben.
- Az interaktív állomások programjának megtervezése, interaktív feladatok kidolgozása, megvalósítása.
- Az interaktív kiállításon a gyermekcsoportok fogadása, a programok vezetése.
- -Öko-játsszóház vezetése.

A projekt menete, leírása:

A projekt első részében a címhez kapcsolódóan adtunk meg lehetőségeket a hallgatóknak, melyek közül választhattak.

A választható témák:

- Levegőszennyezés/védelem
- Talajszennyezés/védelem
- Vízszennyezés/védelem

- Túlnépesedés
- Zajártalmak/védelem
- Környezetkímélő hulladékkezelés
- Hulladékhasznosítás
- Tudatos vásárlás/fogyasztás

A témaválasztást, ötletelést követően a hallgatói csoportok a problémák megfogalmazásával, majd anyaggyűjtéssel kezdték a munkát, melynek eredményeként megfogalmazták céljaikat. Ezt követően állították össze a saját állomásuk programját. Feladatokat, kísérleteket terveztek, melyeket folyamatosan korrigáltak, javítottak, pontosítottak a kölcsönös eszmecserék, ötletbörzék eredményeként. A kiállítás tervének elkészülte után az utolsó héten rendezték el a kiállítóteret a folyosón, majd sor került a bejelentkező gyermekcsoportok fogadására (150 alsós tanuló kísérőtanárokkal), a programok vezetésére. A rendkívül eredményes program során nagyon sok pozitív megerősítést kaptak a tanító szakosok a kísérő pedagógus kollégáktól, kezelhették a váratlan felmerülő nevelési helyzeteket, szerezhettek tapasztalatot a szervezés nehézségeiről, örömeiről. Megtapasztalhatták a projektmunka folyamatát, illetve azt, hogy egy „nagy tantestület tagjaként”, egymással együttműködve, viszonylag kis költségből hogyan valósítható meg egy komplex, környezeti nevelési foglalkozás (1–4. kép).

1. kép: Újrapapír készítésének folyamatát bemutató játékos feladat

2. kép: Kísérletek a vízzel

3. kép: Maradj talajon!

4. kép: Zajszenyezés

A projektmunka tapasztalatai a pedagógusjelöltek szemszögéből

Az alábbiakban néhány példát mutatunk be arra, hogy hallgatóink hogyan értékelik a projektben való részvételt, a feladatok megoldását.

„Új szemléletet nyújt a pedagógusjelölteknek abban, hogy milyen problémák vannak a világban, hogyan lehet ezt megváltoztatni, vagy legalábbis elindítani a változás folyamatát, ha odafigyelünk és példát mutatunk a leendő nemzedéknek, és tudatosítjuk bennük ezeket. A fenntarthatóság pedagógiájának kulcsa: a tudatosítás. A tudatosítás pedig szinte mágnesként magához vonzza az elmélyítést. Ha ezek megvalósulnak majd az osztálytermek/iskola falai közt, akkor jó úton haladunk. A felkészülés során bepillantást nyertünk abba, hogyan kell egy iskolai programot megszervezni, együttműködni, hogy az a lebonyolítás pillanatában zökkenőmentesen menjen. A lebonyolítás közben és után pedig arról kaptunk képet, hogy mit kell másként csinálni legközelebb, és a gyerekeket hogyan kell megközelíteni, beavatni és az ő nyelvükre lefordítani ezt a globális problémát. Milyen „magokat” tudunk beléjük elültetni, ami gyökeret ereszt a közeljövőben és a problémára megtalálhatjuk a megoldást.

Megtanulhatjuk, hogy a fenntarthatóság pedagógiájának mik az alappillérei, és ezekre hogyan lehet építeni, iskola vagy osztályképet formálni, hogy a gyerekek mindennapjaiba beépüljön, és szerves részévé váljon az oktatásnak is. Hisz a gyerekek lehetnek a közvetítők társasági közegük felé, így ők mutathatnak példát szüleiknek, testvéreiknek, nagyszüleiknek. Lehetőséget nyújt a tanulóknak, kísérő tanáraiknak, hogy bepillantást nyerjenek egy másfajta tanulási lehetőségbe, hiszen másként közelítjük meg a dolgokat, mint a tanterem falain belül. Új ismeretekkel találkozunk, a meglévő ismereteiket bővítjük, különböző kísérletek megfigyelésével, elkészítésével pedig felelevenítjük, elmélyítjük a meglévő tudásukat, hogy tapasztalás útján következtetéseket vonjanak le, és maguk ismerjék fel az adott terület problémáját. A kísérletek segítségével testközelből tapasztalhatják meg a globális problémát, illetve a megoldásokat is (pl.: újrahasznosítás). Többszörös intelligencia fejlesztése is teret kap” (H. Diána IV. éves tanító szakos hallgató véleménye).

„Nagyon örültem, hogy részese lehettem az őszi félévben megrendezett Kutatók éjszakájának. Aki részt vett a kiállításon, egy olyan interaktív, gondolkodtató, de

egyben játékos délutánon vehetett részt, ami nem minden iskolában oldható meg az órai keretek között, 45 percben.

Az, hogy a tanáraink szabad kezet adtak nekünk a feladatok megtervezésében, megszervezésében, megelőlegezett bizalmat adott nekünk. Bár nehéz projekt munkát készíteni ilyen zsúfolt órarenddel, úgy vélem, nagyon jól sikerült csoportban dolgozni, mindenki a saját képességeihez és aktivitásához mértén részt vett mind az előkészületekben és a kiállításon is.

Úgy gondolom fontos, hogy a tanítóképzésünk alatt minél többször foglalkozhassunk gyerekekkel, többet találkozzunk velük, próbálgassuk a tanítói szerepünket, hiszen ha most nem alakul ki bennünk egy tanítói személyiség, a diploma után nagyon nehéz lesz hiteles tanítóként elkezdni a pályát.

A projekt arra is jó volt, hogy tanuljak a társaimtól. Volt egy téma (talaj), amire ötletbörzét tartottunk. Olyan ötleteket mondtak a társaim, amikre nem is gondoltam volna, hogy így is meg lehetne oldani az ismeretek átadását, vagy a feladatok játékosabbá, motiválóbbá tételét.

Úgy vélem, minél több helyen és többször kellene alkalmazni a projektoktatást és projekt készítést, mert megtanít csapatban dolgozni, felelősségtudatosabbá tesz, és nem utolsó sorban, amikor a projekt elkészül, és a végső bemutatásra kerül sor, valami hihetetlen érzés fogja el az embert, amikor látja a több héten keresztül készített munkáját életre kelni és úgy működni, ahogyan azt megálmodta” (V. Emília III. éves tanító szakos hallgató véleménye).

„Úgy gondolom, hogy összességében nagyon jól sikerült a kutatók éjszakája. Az én csoportom nagyon sokat készült, de feltételezem azt, hogy a többi csoport is kitett magáért. Azt gondolom, hogy ez nagyon hasznos volt, hiszen a meglévő tudásunkat tovább bővítettük. Ha visszagondolok ezekre a pillanatokra, nagyon jó érzés tölt el, hiszen amin hetekig dolgoztunk, azok célba értek. A gyerekeknek nagyon tetszett, élvezettel oldották meg a feladatokat. Úgy gondolom, hogy nagyon jó program a kutatók éjszakája, hiszen a gyerekekkel lehetünk és gyerekekkel foglalkozhatunk úgy, hogy nem tanítunk nekik egy órát a Gyakorlóban, hanem egy iskolán kívüli programban működtünk együtt. Kicsit láthattuk azt is, hogy milyenek a gyerekek reakciói, hogyan viselkednek az osztályterem falain kívül, illetve megfigyelhettük azt is, hogy a meglévő tudásukat hogyan tudják kamatoztatni. Ha ezeket a szempontokat

végig nézzük, akkor kijelenthetjük, hogy már ezért is hasznos volt megszervezni ezt a napot” (H. Ramóna III. évfolyam).

„A 2013-as Kutatók Éjszakája programon tanító szakos hallgatóként a feladatunk az volt, hogy gyermekcsoportok számára készítsünk elő és tartsunk meg foglalkozásokat a környezettudatos nevelés témakörében. Kisebb csoportokat kellett alakítanunk, majd választanunk kellett egy témát, melyben elmélyülünk. A mi csoportunk témája a zaj, valamint a zajszennyezés volt. Mivel ezt a témakört a gyerekek nem ismerik annyira, mint például az újrahasznosítást, úgy gondoltunk, hogy az alapoktól kell kezdenünk a téma felépítését. Így alakult ki, hogy a program első felében magáról a zajról és a zajszennyezésről tartottunk egy rövid beszélgetést, beszéltetést, bemutattuk nekik a körülöttünk levő zajforrásokat, s csak ezek után kezdtünk el azzal foglalkozni, hogy mivel is lehetne a zajszennyezés ellen tenni. Végül egy totóval teszteltük azt, hogy a gyerekek mennyit jegyeztek meg a korábban megbeszéltekből. Számomra az egész program megtervezése volt a nehéz feladat, nem annak a levezénylése és megtartása. Úgy gondolom, hogy mi is sokat tanultunk a Kutatók Éjszakájából. Mind a gyerekekkel való beszélgetéshez, mind a totó készítéséhez, mind a plakát készítéséhez utána kellett néznünk az adatoknak, olvasnunk kellett a témában, így tudat alatt, de mi is tanultunk a zajszennyezésről és a megelőzésről. Talán hatásosabb módja is ez a tanításnak, mint ha előadásokon beszélne nekünk a témáról, hiszen így mi magunk olvastunk róla, és egymással osztottuk meg a lényegét. Egymásra pedig jobban odafigyelünk, mint egy hosszú tanári előadásra. Számomra nagyon jó tapasztalat volt ez a délután, hiszen nem a tanórai keretek között találkoztunk a gyerekekkel, ennek ellenére úgy gondolom, nagyon sok tudást vittek haza. Mivel minden csoport megfoghatóvá próbálta tenni a témát a gyerekek számára, magunk számára is közelebb hoztuk azt a témakört, amit éppen feldolgoztunk. Úgy gondolom, a fenntarthatóságra nevelést így úgy tanítottuk meg, hogy közben mi is tanultunk sok újdonságot” (D. Ágota III. éves tanító szakos hallgató).

BIBLIOGRÁFIA

- Czippán Katalin – Haraszti Anikó (2002): Föld csúcs. Hírlevél, Környezeti Nevelési és Kommunikációs Programiroda – Professzorok Háza, 2002. december
- Havas Péter (2004): Fenntarthatóság pedagógiája. A remény paradigmája a 21. század számára kézirat [online] [2004. február 25.] < URL www.korlanc.hu
- Havas Péter (2003): Helyzetkép és értékelés a fenntartható fejlődésről – Rio+5 után. [online] [2003.10.30.] < URL www.korlanc.ngo.hu/cikk6.htm
- Wheeler, Keith (2004): Fenntarthatóság öt nézőpontból. In: Fenntarthatóság pedagógiája, A remény paradigmája a 21. század számára. kézirat [online] [2004. február 25.] < URL www.korlanc.hu
- Kovátsné Németh Mária (szerk.) (1997): Erdőpedagógia. Győr : ACSJTF, 216 p.
- Kovátsné Németh Mária (2006): Fenntartható oktatás és projektpedagógia. In: *Új Pedagógiai Szemle*, 2006. 56. évf. 10. szám, 75–86. p.
- Kováts-Németh Mária (2010): Erdőpedagógiától a környezetpedagógiáig. Pécs : Comenius Kft., 313 p.
- Palmer, Joy – Neal, Philip (szerk.) (2000): Környezeti nevelés: nemzetközi fejlődés és eredmények. In.: A környezeti nevelés kézikönyve, Budapest : Körlánc Könyvek, 280 p.
- Posch, Peter (2003): Társadalmi változás és környezeti nevelés. [online] [2003.10.30] < URL www.korlanc.ngo.hu/cikk2.htm
- Pusztai Borbála (2002): A szeretetközösségben megadható a nevelés. In: *Hírlevél*. Környezeti Nevelési és Kommunikációs Programiroda – Professzorok Háza
- Schróth Ágnes (szerk.) (2004): Környezeti nevelés a középiskolában. Budapest : Trefort Kiadó, 2004. 376 p.
- Szent-Györgyi Albert: Ember és természet. In.: Horváthné Papp Ibolya (szerk.): Globalitástól a lokalitásig : (Természet –és környezetvédelmi olvasókönyv). Budapest : Pont Kiadó. 2001. 269–273. p.
- Varga Attila: Környezeti kompetencia. (2004) [online] [2004. február 25.] < URL <http://www.ofi.hu/tudastar/4-vitaforum-kozepiskolai/kornyezeti-kompetencia>
- Vásárhelyi Tamás – Victor András (szerk.) (2005): Nemzeti Környezeti Nevelési Stratégia – alapvetés. Budapest : Magyar Környezeti Nevelési Egyesület, 2005. 307 p.
1995. évi LIII. sz. törvény a környezet védelmének általános szabályairól

KÖVECSESNÉ GÓSI, VIKTÓRIA

THE PRACTICES OF SUSTAINABILITY EDUCATION IN THE TEACHER
TRAINING COLLEGE OF GYŐR

Nowadays environmental education and sustainable education is the most important task. At the Teacher Training College, Department of Pedagogy in Győr some environmental pedagogy programs were developed. The author of the essay is presenting the Theory of Environmental Education and a project in the West-Hungarian University Janos Apaczai Csere Teacher Training College. The Program is aimed at different student age groups. For little children we offer forest kindergarten and forest school programmes from one to five days. The students of our faculty are prepared to study the methodology of environmental education.

